

Opintopolut sosiaalialalla lähihoitaja-, sosionomi- ja sosiaalityön koulutuksissa

EPPA-hankkeessa perustettiin alakohtaisia eri koulutusasteiden asiantuntijatyöryhmiä, joiden tehtävänä oli kuvata erilaisia polkuja koulutusasteelta toiselle siirtymisessä. Sosiaalialan työryhmässä tarkastelimme polkuja toisen asteen lähihoitajaopinnoista ammattikorkeakouluun sosionomiopintoihin ja sieltä eteenpäin yliopistoon sosiaalityön koulutukseen. Tarkastelimme myös sosiaalialalla opiskelun edellytyksiä ja opiskelijan ohjaamista korkeakouluopintoihin. Eri koulutusasteiden edustajista koostuvan työryhmän työskentely ja opintopolkuja koskevat pohdinnat lisäsivät toimijoiden tietoisuutta eri koulutusasteiden toimintaympäristöistä ja opiskelijan mahdollisuuksista, antaen myös konkreettisia välineitä opiskelijan ohjaukseen.

SOVELTUVUUDEN ARVIOINTI SOSIAALIALAN OPINNOISSA

Sosiaalialalla työskennellään ammateissa, joihin sisältyy asiakkaiden ja potilaiden turvallisuuteen liittyviä tehtäviä. Tämän vuoksi laki säätelee opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä ja koulutuksen aikaista oppimisen ja alalle soveltuvuuden arviointia.

Lähihoitajan, sosionomin ja sosiaalityöntekijän koulutuksiin sovelletaan SORAlainsäädäntöä, jonka tavoitteena on parantaa turvallisuutta koulutuksessa ja työelämässä sekä lisätä koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia puuttua opiskelijan alalle soveltumattomuuteen aloilla, joilla työntekijät ovat vastuussa toisten ihmisten terveydestä ja turvallisuudesta. Laki velvoittaa koulutukseen hakuvaiheessa ilmoittamaan tietyistä terveyteen ja toimintakykyyn liittyvistä esteistä. Opiskelijaksi ei voida ottaa henkilöä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin tai työelämäjaksoihin, tai jos terveydellisiä esteitä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Jos opinnot edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä, opiskelijan tulee toimittaa oppilaitoksen nähtäväksi rikostaustaote. Vakavat seksuaali-, väkivalta- tai huumausainerikokset voivat olla este tutkinnon suorittamiselle.

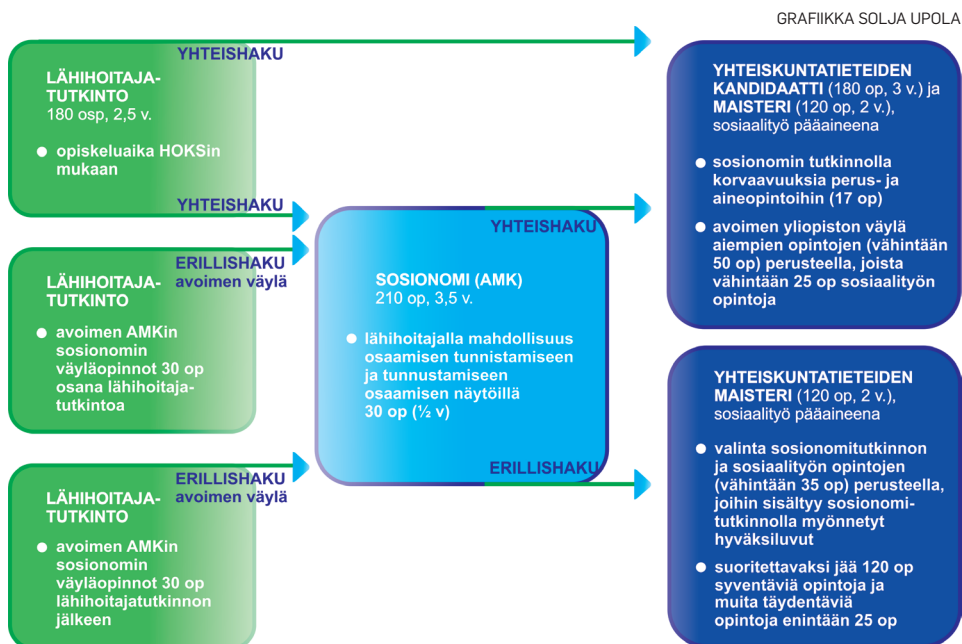
Sosiaalialalla opiskelijoiden alalle soveltuvuuden arviointi on tärkeää myös siksi, että sosiaalityöntekijä, sosionomi ja lähihoitaja ovat sosiaalihuollon ammattihenkilöitä.

Vuonna 2016 voimaan tulleen sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) tarkoituksena on edistää asiakasturvallisuutta sekä asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja kohteluun. Tältä osin aivan keskeistä on, että ammattihenkilöllä on ammatin edellyttämä koulutus, riittävä ammatillinen pätevyys ja valmiudet sekä mahdollisuus kehittää ja ylläpitää ammattitaitoaan.

TOISEN ASTEEN SOSIAALI- JA TERVEYSALAN PERUSTUTKINTO, LÄHIHOITAJAN OPINTOPOLKU

Lähihoitajaopintoihin hakeutumisessa on kolme eri hakuväylää: yhteishaku, jatkuva haku ja oppisopimuskoulutus. Jo lähihoitajakoulutukseen hakemisen ohjauksessa tulee huomioida sosiaali- ja terveysalan vaatimukset, lainsäädäntö ja riittävät opiskeluvalmiudet. Lähihoitajaopiskelijan on suoritettava ammatilliset opinnot opetussuunnitelman ammattitaitovaatimusten mukaisesti ilman mahdollisuutta mukauttamiseen: Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa ja sen tutkinnon osissa ei voida mukauttaa läkehoitoa, siihen sisältyvää lääkematematiikkaa eikä potilas- ja asiakasturvallisuusvaatimuksiin liittyviä ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita eikä niiden arviointia. (ePerusteet.)

Lapin koulutuskeskus REDU järjestää sosiaali- ja terveysalan hakijoille soveltuvuuskokeet, joiden avulla selvitetään muun muassa oppimisvalmiuksia, opiskelumotivaatiota, valmiuksia alalla työskentelyyn ja toimintakykyä. Lähihoitajaopintojen suorittaminen vie noin 2,5 vuotta. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan HOKS eli henkilökohtainen

Kuvio 1 Sosiaalialan erilaisia polkuja toiselta asteelta yliopistoon

osaamisen kehittämissuunnitelma. Jos opiskelijalla on aikaisempia toisen asteen opintoja, se lyhentää opintopolkua 1,5–2-vuotiseksi, ja puolestaan ammatilukio pidentää opintopolkua 3–4-vuotiseksi.

KORKEAKOULUOPINTOIHIN OHJAAMINEN

Sosiaalialalle on ominaista, että opiskelijat suorittavat useamman saman alan tutkinnon. Kiinnostus alan jatko-opintoihin voi herätä jo kesken olevien opintojen aikana tai valmistumisen jälkeen työelämästä saatujen kokemusten pohjalta.

Jatko-opiskelumahdollisuuksista on hyvä tiedottaa jo toisen asteen opintojen alkuvaiheessa. Lähihoitajaopiskelijat, jotka ovat jo koulutuksen aikana orientoituneet jatkamaan opintojaan, voivat aloittaa avoimen AMKin väyläopinnot. Tutkinnon suorittaneet voivat hakeutua korkeakouluun yhteishaun tai avoimen AMKin tai avoimen yliopiston opintojen kautta.

Korkeakouluopintoihin ohjaamisessa on tärkeää ohjata opiskelijoita kehittämään omia opiskeluvalmiuksiaan. Korkeakouluissa kirjallisten tehtävien määrä on suuri ja opiskelussa korostuu oman ajankäytön hallinta, opintojen etenemisen suunnittelu sekä itseohjautuvuus. Ammattikorkeakouluopinnot kiinnittyvät työelämään, mutta samalla teorian, käytännön ja reflektiivisyyden yhdistäminen on keskeistä. Yliopisto-opiskelulle luonteenomaista on opiskelijan omaehtoinen työskentely ja oppiminen, joka pohjautuu teorian, tutkimuksen ja käytännön yhdistämiseen. Opinnoissa korostuvat tieteellinen kirjoittaminen ja tutkimus, joita harjoitellaan opintojen eri vaiheissa aina pro gradu -tutkielmaan asti.

OPINTOPOLUT SOSIONOMIN OPINTOIHIN

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian selvityksen mukaan vasta valmistuneista sosionomeista (AMK) 18 prosenttia oli suorittanut aiemmin lähihoitajatutkinnon (Landgrén & Pesonen 2019, 8.) Lapin AMKin sosionomikoulutuksessa vuonna 2019 aloittaneista lähihoitajatutkinnon suorittaneiden osuus päiväopiskelijoissa on 11 prosenttia ja monimuoto-opiskelijoissa 25 prosenttia. Monimuoto-opiskelijoilla on päiväopiskelijoihin verrattuna keskimäärin pidempi työkokemus lähihoitajana ennen ammattikorkeakouluopintojen aloittamista, ja suuri osa monimuoto-opiskelijoista myös opiskelee työn ohessa.

Avoimen AMKin väyläopintoihin hakeutuvien määrä on viime vuosina kasvanut. Avoin AMK on hyvä mahdollisuus tutustua ammattikorkeakoulussa opiskeluun ja lisää myös pääsymahdollisuuksia vetovoimaisiin koulutuksiin. Väyläopintoihin hakeutuvien lähihoitajien opintosuoritukset tulee olla vähintään hyvällä tasolla.

EPPA-hankkeen aikana vuonna 2019 Lapin AMKin sosionomikoulutuksessa oli ensimmäinen lähihoitajaopintojen aikana väyläopintoja suorittanut opiskelija. Opiskelijalla oli myös ylioppilastutkinto taustalla. Opiskelija valmistuu keväällä 2020 lähihoitajaksi ja on suorittanut väyläopinnot ja voi hakea erillishaussa avoimen väylä

kautta tutkinto-opiskelijaksi. Hankkeessa on hyödynnetty pilottiopiskelijan kokemuksia väyläopiskelusta.

Opiskelijan kokemuksen mukaan ammattikorkeakouluopintojen alussa oman opiskeluaikataulun laatiminen oli haastavaa. Itsenäistä opiskelua oli paljon, mutta vähitellen se on alkanut sujua. *”Motivoivaa on ehdottomasti ollut oman osaamisen kehittämisen mahdollisuus, haaveilen jo avoimen yliopiston sosiaalialan aine- ja perusopinnoista.”*

Opiskelija oli saanut kuulla väyläopinnoista opinto-ohjaajaltaan. Opiskelijan mukaan tietoa väyläopiskelun mahdollisuudesta ja käytännöistä tulisi lisätä: *”Tutkintoa suorittavien olisi tärkeää saada tietoon tämä loistava mahdollisuus opiskella myös AMKissa yhtä aikaa ja näin syventää omaa ammatillisuutta sekä teorian tietoa.”*

Sosionomitutkinnon suorittaminen kestää noin 3,5 vuotta. Lähihoitajatutkinto ei suoraan lyhennä opiskeluaikaa, sillä toisen asteen opintoja ei tunnusteta osaksi tutkintoa. Väyläopiskelijalla ja lähihoitajataustaisella tutkinto-opiskelijalla on kuitenkin mahdollisuus osaamisen näyttöihin erityisesti toisen lukukauden opinnoista, sekä ensimmäisen harjoittelun hyväksilukuun työkokemuksen perusteella. Osaamisen näytön hakemisessa opiskelijaa ohjataan arvioimaan aiemmassa koulutuksessaan ja työssään hankkimaansa osaamista suhteessa opintojakson tavoitteisiin. Osaamisen tunnustamisen kautta opiskeluaika voi lyhentyä noin puolella vuodella.

OPINTOPOLUT SOSIAALITYÖHÖN

Talentian selvityksen mukaan vastavalmistuneista sosiaalityön maistereista 11 prosenttia oli aiemmin suorittanut lähihoitajan tutkinnon ja 26 prosenttia sosionomin tutkinnon (Landgrén & Pesonen 2019, 8). Sosionomi-tutkinnon suorittaneita valitaan opiskelijoiksi perusvalinnassa ja maisterihaussa. Lapin yliopiston uusista sosiaalityön opiskelijoista sosionomitaustaisia oli syksyllä 2018 aloittaneesta 72 opiskelijasta 12 ja syksyllä 2017 aloittaneesta 73 opiskelijasta 22. Lukuvuosittain hyväksytävät aiempien opintojen hyväksilukuperiaatteet koskevat kaikkia sosionomitaustaisia sosiaalityön opiskelijoita. Näiden lisäksi opiskelija voi hakea aikaisemmin hankitun osaamisensa tunnustamista.

Ammatillisen koulutuksen pohjalta yliopistoon tullaan opiskelemaan selvästi vähäisemmässä määrin. Suoritetujen ammatillisten tutkintojen alojen kirjo on laaja, mutta useimmat ovat suorittaneet myös ylioppilastutkinnon. Valtaosa pelkästään ammatillisen tutkinnon suorittaneista tulee sosiaalityön opiskelijaksi avoimen väylän kautta. Yliopistossa avoimen väylän hakijamäärät ovat kasvaneet sen jälkeen, kun hakukelpoisuutena vaadittavien opintojen laajuutta kevennettiin. Sosiaalityön avoimia yliopisto-opintoja sosiaalityössä suorittaneet ovat yleensä hyvin motivoituneita opiskelijoita, jotka etenevät määrätietoisesti opinnoissaan ja valmistuvat myös nopeasti.

Sosionomeilla ei välttämättä ole tiedossa, millä tavalla heidän aiemmin suorittamansa opinnot huomioidaan ja mitä eri reittejä pitkin he voisivat hakeutua sosiaalityön opiskelijaksi yliopistoon. Jatko-opintojen suunnittelun tueksi hakijat tarvitsevat tietoa ja ohjausta hakuvaihtoehtoista sekä mahdollisista hyväksiluvuista. On tärkeää,

että tiedot ovat helposti saavutettavissa yliopiston verkkosivuilla ja Opintopolussa. Sosionomikoulutuksen aikana tehtävällä opiskelijoiden tiedottamisella ja ohjauksella voi lisätä kiinnostusta hakeutua yliopisto-opintoihin. Myös mahdollisuus tehdä ammattikorkeakouluopintojen aikana yliopisto-opintoja voi motivoida opintojen jatkamiseen myöhemmin.

POHDINTA

Sosiaalialalla koulutuspolkuja on pidetty pitkinä ja sen vuoksi ongelmallisina. Reitti toiselta asteelta ammattikorkeakoulun kautta yliopistoon on pitkä mahdollisista väylä-opinnoista ja osaamisen tunnustamisesta huolimatta, sillä eri koulutusasteiden tutkintojen osaamistavoitteet ja opiskelun luonne eroavat toisistaan huomattavasti. Myös ammattihenkilölaki asettaa vaatimuksia valmistuvien ammattilaisten osaamiselle (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015). Siksi on tarpeen huomioida, että eri koulutusasteilla opintopolut mahdollistaisivat yksilöille tarpeellisen ammatillisen kasvun. Uuteen ammattiin ja siihen liittyvän ammatillisen identiteetin haltuun ottaminen vie väistämättä aikaa.

Jatko-opiskelumahdollisuuksista tiedottaminen ja niihin ohjaaminen, selkeät käytännöt aiemman osaamisen tunnustamiseen sekä sujuvan siirtymisen tukeminen ovat tärkeitä tekijöitä sosiaalialan opiskelijoiden, ammattilaisten ja oppilaitosten kannalta. Olennaista on jatkaa vuoropuhelua ja oppilaitosten välistä yhteistyötä sujuvien opintopolkujen mahdollistamiseksi.

LÄHTEET

ePerusteet. Haettu 2.4.2020 osoitteesta <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3689879/reformi/sisalto/3707853>.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015).

Landgrén, S. & Pesonen, T. 2019. Vastavalmistuneiden urapolut 2019. Vuosina 2017–2018 valmistuneiden Talentian jäsenten sijoittuminen työelämään. Talentia, Helsinki. Haettu 2.4.2020 osoitteesta <https://talentia.e-julkaisu.com/2019/vastavalmistuneiden-urapolut/#page=1>.